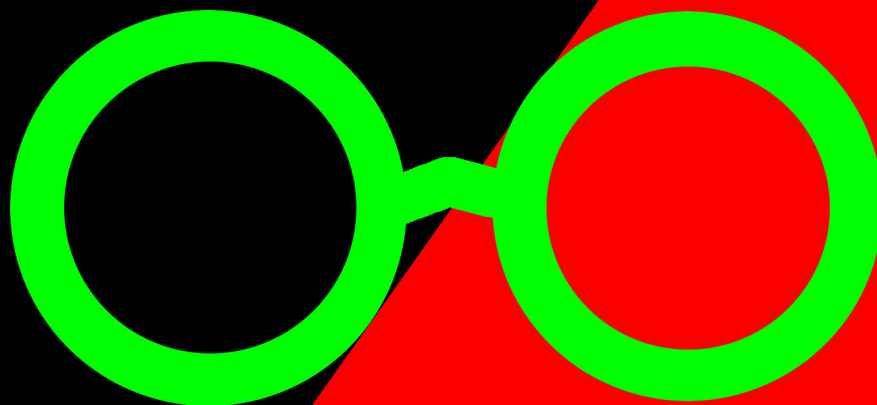

KARJALAZIL
OČKIL
toine edicii

Martti Penttonen

SAMIZDAT 2025

Martti Penttonen

KARJALAZIL OČKIL

19. pakkaskuudu 2025

Syväindö

1	Omat očkat	5
1.1	Karjalankieline lapsus	5
1.2	Opastunduvuvvet	7
1.2.1	Perspektiivan levendämine maailmal	7
1.2.2	Järilleh Suomeh	8
2	Migraciet Päivännouzu-Europas	9
2.1	Migracieloin syyt	9
2.2	Migraciet pontizel arol	11
2.2.1	Jamnat	12
2.2.2	Aigazet migraciet pontizel arol	12
2.2.3	Myöhembät migraciet Pontizel arol	14
2.3	Slavjuanoin ekspanzii	17
2.4	Volgan mutkaspäi Karjalah	18
2.5	Varjagoin matkat	23
3	Valdivot tuldih Karjalah	29
3.1	Ristupohodat – miekan da biblien liitto	29
3.1.1	Ristupohodat Ruočispäi Suomeh da Karjalah	30
3.1.2	Ristupohodat ven'alazeh tabah	31
3.2	Ruočin da Ven'an voinat	32
3.2.1	Vägevän Ruočin aigu	33
3.2.2	Ven'an nouzendu	36
3.3	Cuariloin Ven'a 1801-1917	36
3.3.1	Autonomine Suomi	37
3.3.2	Cuarin vallan lopun aijat	38
3.3.3	Puolovehii perustetah	39
3.3.4	Vuvven 1917 revol'uciet	39
3.4	Suomen iččenäzys	41
3.4.1	Iččenäzyön pakičendu	41

2

3.5	Kanzalasvoinu Suomes	43
3.6	Heimovoinat	44
3.7	Karjalan tazavallan algu	45
3.8	Tartun rauhu	46
4	Kielipolitiiekkua voinien välis	51
5	kirjuttamattomat luvut:	57
	Indeksu	58

Algusanat

Kirjan nimi vihjuau karjalan kielen tilan da kogo maailmangi kačondah karjalazil silmil. Pidäy sellittiä, mittuzil očkil kačon karjalažuttu, maailmua da eläigua. Tiettäväine, loitos da lähäl kaččojes tarvitan eri očkii, värillizet očkat nostetah nägyvih eri azieloi, da päiväzeh kaččojes sogevuu ilmai pimendäjii očkii.

Kirja tiemoi ollah karjalažus, kanzalližus- da kielipolitiikka, kielitiedo da karjalan kielen tulii aigu, da vähäzen muudugi tekstua täs aijas karjalakse.

Midä tietäh karjalazien ezivahnembis? Tieduo aijois kolmie tuhattu vuotta loittozembis aijois on vähä. On kudakui uskottavua tieduo kielirodnis Volgan mutkas vuozil vuozil 1000 eaa. Toinah vahnembat rodn’at tuldih tänne Uralan tagua.

Tulendas Volgan mutkaspäi Suomeh da Karjalah on enämbi tutkimustieduo da jälgimäzes tuhantes vuvves kirjutettuugi histouriitieduo. Vuvves 1000 edehpäi on jo kirjutettuugi tieduo. Pahakse mielekse tämä tiedo ozuttu, ku enimän aigua karjalazet olimmo polleteltavannu kahtel puolel muuttelehtijua Ruočin da Ven’an rajua.

Kirjan fokussu on karjalan kielel, sen pagizijois da paginmuodolois, kielen tilas da kielipolitiikka. Tämän kirjan enzimäzes edicies oli tekstua karjalazien kielitoris Ven’an Karjalas, konzu opittih kohendua karjalan kielen valdivollistu stuatusua. Toruandu ei kohendanuh stuatusua, päinvastah kehitys kiändyi apuatieh da pagizijoin luvun alallizeh vähenemizeh. Sen jälgeh toruandu tartui Suomen puolel eläjih karjalazihgi. Tässah karjalan kieli on jiännyh Suomes vähäzele valdivollizele huomavole da suomenkieline rahvasgi vähä tiedäy karjalan kielel.

Midä virgua on karjalan kielel, konzu valdivo ei tunnusta eigo tuve sen käyttö? Identitietan ozuttamizeh da identitietas toruandah pädyö vähäinegi libo olematoi kielenmalto. Karjalazien kerähmölöis puaksuh paginat alletah sanal “Terveh!”. Sen jälgeh sanotah suomekse libo ven’akse, ku rubiemmo pagizemah suomekse/ven’akse, kudamua parembi maltammo. Pahakse ozakse netgi, ket vie maltetah karjalan kiieldy, jagavutah

kluaniokse eigo yhtytä kehittämäh yhty yhteistundukelbostu ruadohgi pättäviä kiöldy suomen da ven’an rinnale.

Kaikkii paras aigu karjalan kielen histouries toinah oli 1930-luvul, hos sama vuozikymmen oli hirvei karjalan kielen pagizijoile. 1920-luvul Nevvostoliitos vähembistörahvahii kuhkutettih revol’ucien puolele kirjajhalmokampuanoil. Iškurivauhtil 1930-luvul kehitettihgi yhtenäine karjalan kieli, školakirjatgi luajittih sil kielele da kolme vuotta karjal oli Nevvostoliitos virralline kieli. A sit kanzalližuspolitiekkku kiändyi 180° da karjalan kieles tuaste rodih kielletty, hävitettävvy kieli. Yhtenäzen karjalan kielen viga oli se, ku sille ei annettu kehittyö da juurduo omas aijas yhteiskunnas pättäväkse käyttökielekse.

Täh kirjah olen kerännyh tieduo karjalazien histouries da karjalan kieles. Hos olen oman pädevysalan ulgopuolel, olen oppinuh kerätä vajais da risturiidazisgi tiijon palazis, sellitysty karjalazien da karjalan kielen tilale, hos ičele. Poliittizen vallan histouries mustu voi muuttuo valgiekse da valgei mustakse da silmin nähtävvy nägymättömäkse.